

Klaver, Miranda (2011), *This Is My Desire. A Semiotic Perspective on Conversion in an Evangelical Seeker Church and Pentecostal Church in the Netherlands*, Amsterdam: Pallas publications, (diss. VU), Amsterdam University Press, pp. 460, ISBN 9789085550471, € 49,50.

Miranda Klaver deed voor *This is my desire* onderzoek in twee evangelikale gemeenten, de ene is een charismatische gemeente waarin het werk(en) van de Heilige Geest een dominante plaats inneemt – Klaver spreekt van de *powerhouse church* vanwege de voortdurende nadruk op *re-empowering* van de gelovigen – de andere is een gemeente die ze aanduidt als de *theaterkerk* omdat de diensten er een meer ‘theatraal’ karakter kennen. Ze hebben behalve dat ze een evangelikale kerkelijke gemeente zijn waarin de nadruk wordt gelegd op persoonlijke bekering, ook gemeenschappelijk dat ze onafhankelijk zijn en geen deel uitmaken van bovenlokale verbanden. Dat wil niet zeggen dat het geïsoleerde eilandjes zijn; ze hebben kennis van wat er (internationaal) in evangelikale gelederen gebeurt. Het onderzoek maakte deel uit van het programma *Conversion careers and culture politics in global pentacostalism: a comparative study in four continents* aan de VU en de Universiteit van Utrecht, respectievelijk onder leiding van de antropoloog André Droogers en de theoloog Anton Houtepen (†).

De centrale vraag van haar studie luidde: *How do newcomers in two contemporary evangelical churches in the Netherlands comprehend the meaning of conversion and what kind of meanings of conversion are generated through the semiotic practices within contemporary evangelical churches?* Om deze vraag te beantwoorden heeft Klaver – niet gelijktijdig – in beide gemeentes gedurende tien maanden in de jaren 2005-2007 geparticipeerd. Ze was aanwezig in de kerkdiensten, bij de ‘trajecten’ die nieuwkomers moesten doorlopen, verder zat ze nog bij ‘vrouwenbijeenkomsten’, verjaardagen, enz., enz., en bij activiteiten als cursussen en bijzondere bijeenkomsten. Ze vulde de hier opgedane informatie aan met materiaal uit de levensgeschiedenis van bijna vijftig gemeenteleden. Waarbij ze opmerkt dat er bij de gemeenteleden een zekere ‘begerigheid’ leefde om te worden geïnterviewd.

Laat ik beginnen met de vaststelling dat Miranda Klavers boek inhoudelijk een mooi boek is – haar promotie was cum laude. Het kent een historische inleiding die de wortels van de evangelikalen traceert tot de Reformatie in de 16^e eeuw. Ze weet vervolgens heel duidelijk te maken dat waar ik het evangelikalisme zie als een familie van denominaties en gemeentes met een gemeenschappelijke kern: de aanname van Jezus Christus als verlosser, persoonlijke bekering, een zoutend zout zijn in de samenleving, en tenslotte de acceptatie van de bijbel als het woord van God (*inerrant in matters of faith and practice*), nog een vijfde element deel van die familiegelekenis uit moet maken: de persoonlijke beleving en gevoelens van affectie en lichamelijkeheid; het is een ervaring die wordt bevorderd door de aard van de muziek en de teksten, waarbij ook de ‘ruimte’, i.c. de inrichting van de kerkzaal, van belang is.

Dit betekent niet dat ik het in alles met haar eens ben, en mijn kritiek richt zich op twee aspecten die gerelateerd zijn: haar opvattingen over bekering, en de waarde die ze

toeschrijft aan de levensgeschiedenissen. Klaver besteedt veel aandacht aan bestaande ‘bekingstheorieën’. Haar kritiek is terecht; ze zijn meestal niet meer dan een checklist van aandachtspunten, en verdienen daardoor vanuit een wetenschapsfilosofisch perspectief niet het predicaat theorie. Ze heeft echter ongelijk wanneer ze stelt dat een op de rationele keuze-theorie gebaseerde theorie (re-)affiliatie en beking niet adequaat kan verklaren. Haar oordeel lijkt te zijn gebaseerd op een gebrekkige kennis van dit paradigma, en haar kritiek betreft deels de zogenoemde markttheorie-versie. Maar in de rationele keuze-theorie, een theorie die uitgaat van een *algemeen* mechanisme van menselijk handelen, bepalen juist de individuele en contextuele eigenschappen het handelen van de betrokken individuen. Bijvoorbeeld het verschijnsel van de *circulation of the saints*, in casu het vertrek uit gevestigde kerken naar evangelikale, kan zeer wel worden verklaard uit de individuele keuze van een *categorie gelovigen* die minder behoefte heeft aan zware ideologische koffers, bijvoorbeeld door Jezus als zaligmaker te accepteren is er verlossing en hoeft het goddelijke gericht niet langer te worden gevreesd, en die meer behoefte heeft aan beleving van de godsdienstigheid, bijvoorbeeld aan ‘springeriger’ teksten, zang, en muziek. Klavers verklaring met behulp van *embodied semiotic ideology* is van belang voor ‘verzamelaars van vlinders’, maar is niet meer dan dat omdat deze niet bijdraagt tot het geheel van *valide* en *betrouwbare* kennis omtrent beking en (re-)affiliatie.

Daarmee kom ik aan mijn tweede punt. Omdat ze, terecht, nadrukkelijk en uitgebreid op haar eigen positie als gelovige evangelikale onderzoeker reflecteert (in dit onderzoek), is het verbazend dat ze (de inhoud van) de levensgeschiedenis van haar informanten weinig kritisch benadert. Waar ze problemen verwachtte in het vinden van bereidwillige informanten, blijkt: ‘*To my surprise, I had no difficulty finding people who were willing to be interviewed. In fact (...) among some I noticed an explicit eagerness to participate*’ (p. 32). *Surprise, surprise?* Nee toch! Het geeft de informanten *sociale waardering*, lees: status, gedragsbevestiging en positief affect, wanneer ze meedoen aan zo’n onderzoek en ‘hun’ levensgeschiedenis vanuit het nieuwe perspectief mogen vertellen. De vraag welke waarde een onderzoeker mag toekennen aan zulke levensverhalen en godsdienstige ervaringen van (nieuwe) leden of bekeerden die achteraf worden verteld, wordt door Klaver niet aangeroerd of geïdentificeerd. Bekeerden en (nieuwe) leden van een groep kunnen sociaal wenselijke antwoorden geven, en ze interpreteren hun biografieën in het licht van de situatie waarin ze zich nu bevinden. Enigszins tot mijn verbazing heb ik bij Klaver hieromtrent geen aarzelingen, laat staan controles gevonden. Ze heeft ze ‘kritiekloos’ gebruikt. Zijn hier toch geloof en wetenschap vermengd? Deze kritiek laat onverlet dat het hier om een belangrijk boek gaat dat nieuwe inzichten geeft in de binnenwereld van (nieuwe) evangelikalen, en duidelijk maakt dat de familiegelegenheid een vijfde dimensie kent.

Durk Hak

(Stichting Pedagogische Opleidingen Groningen)